

**BOSHQARUV KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA
ZAMONAVIY YONDASHUVLAR****Xamidullayev Oybek Ulug'bek o'g'li***Oriental universiteti**Tal'lim menejmenti 1-bosqich**magistratura talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshqaruv kompetensiyasini shakllantirishda zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati va ularni amaliyotda qo'llash yo'llari yoritiladi. Global mehnat bozoridagi o'zgarishlar, raqamli transformatsiya va innovatsion fikrlash rahbarlardan yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. Maqolada kompetensiyalar modeli, liderlik ko'nikmalari, hamda samarali boshqaruvning zamonaviy tamoyillari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Boshqaruv kompetensiyasi, zamonaviy yondashuvlar, liderlik ko'nikmalari, innovatsion boshqaruv, kompetensiyalar modeli

Abstract: This article explores the importance of modern approaches in developing managerial competencies and ways to implement them in practice. Changes in the global labor market, digital transformation, and innovative thinking demand new strategies and skills from leaders. The article analyzes competency models, leadership skills, and contemporary principles of effective management.

Keywords: Managerial competence, modern approaches, leadership skills, innovative management, competency model

Аннотация: В статье рассматривается важность современных подходов в формировании управленческой компетентности и пути их практического применения. Изменения на глобальном рынке труда, цифровая трансформация и инновационное мышление требуют от руководителей новых стратегий и навыков. В работе анализируются модели компетенций, лидерские качества и современные принципы эффективного управления.

Ключевые слова: Управленческая компетентность, современные подходы, лидерские навыки, инновационное управление, модель компетенций

Bugungi kunda jahon bozoridagi tezkor o'zgarishlar, raqamli texnologiyalarning rivojlanishi va inson kapitaliga bo'lgan talab boshqaruv tizimlariga ham yangicha qarashni talab qilmoqda. Ayniqsa, rahbarlarning kasbiy kompetensiyasi, ularning liderlik salohiyati va moslashuvchanlik darajasi tashkilot muvaffaqiyatining asosiy omiliga aylanmoqda. Shu bois, zamonaviy boshqaruvda an'anaviy uslublar o'rnini yangi, ilg'or yondashuvlar egallamoqda.

1. Boshqaruv kompetensiyasi tushunchasi

Boshqaruv kompetensiyasi – bu rahbarning o‘z faoliyatida strategik qarorlar qabul qilish, jamoani boshqarish, resurslardan samarali foydalanish, shuningdek o‘zgarishlarga tezkor moslasha olish qobiliyatidir. Bunday kompetensiyalar majmuasi rahbarning kasbiy va shaxsiy sifatlarini o‘z ichiga oladi.

2. Zamonaviy yondashuvlarning mohiyati

So‘nggi yillarda boshqaruv kompetensiyasini rivojlantirishda quyidagi zamonaviy yondashuvlar ommalashmoqda:

- **Kompetensiyalar modeli asosida boshqaruv** – Har bir lavozim uchun aniq belgilangan kompetensiyalar to‘plami asosida baholash va rivojlantirish tizimi.
- **Agile va Lean yondashuvlari** – Moslashuvchan, mijozga yo‘naltirilgan va doimiy takomillashishga asoslangan boshqaruv metodlari.
- **Transformatsion liderlik** – Rahbar jamoaga ilhom bag‘ishlaydi, ijobiy o‘zgarishlarga yetaklaydi va yangi tashabbuslarni ilgari suradi.
- **Raqamli kompetensiyalar** – Raqamli vositalardan foydalana olish, ma’lumotlarni tahlil qilish, sun’iy intellekt va avtomatlashtirilgan tizimlar bilan ishlash.

3. Innovatsion fikrlash va strategik qarorlar

Zamonaviy rahbar innovatsion fikrga ega bo‘lishi, mavjud muammolarni noodatiy yo‘l bilan hal qila olishi va strategik qarorlarni tezkor qabul qilish qobiliyatiga ega bo‘lishi kerak. Innovatsion fikrlash boshqaruv kompetensiyasining muhim tarkibiy qismidir.

4. Raqamli transformatsiyaning ta’siri

Raqamli transformatsiya tufayli boshqaruv jarayonlari avtomatlashtirilmoqda, masofaviy ish, onlayn uchrashuvlar va ma’lumotlar bazasini boshqarish ko‘nikmalari rahbarlar uchun muhim kompetensiyaga aylanmoqda. Shu sababli, raqamli savodxonlik zamonaviy boshqaruvning ajralmas qismidir.

5. Kompetensiyalarni baholash va rivojlantirish

Kompetensiyalarni aniqlash, baholash va rivojlantirish uchun 360 daraja baholash, kompetensiya xaritalari, psixologik testlar kabi zamonaviy usullardan foydalanilmoqda. Bu usullar rahbarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda shaxsiy rivojlanish rejasini tuzishga imkon beradi.

Bugungi globallashtirish davrida boshqaruv tizimlarida samaradorlikka erishish, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash va rahbarlarning professional salohiyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro tajriba va ilg‘or menejment yondashuvlari shuni ko‘rsatmoqdaki, muvaffaqiyatli tashkilotlarning aksariyati kompetensiyaga asoslangan boshqaruv usullarini joriy qilgan. Boshqaruv kompetensiyasi deganda, rahbarning strategik fikrlash, qaror qabul qilish, jamoani boshqarish, muammolarni hal qilish, o‘zgarishlarga moslasha olish kabi zaruriy bilim, ko‘nikma va shaxsiy sifatleri

tushuniladi. Bunday kompetensiyalar kompleks yondashuv orqali shakllantiriladi va rivojlantiriladi.

Zamonaviy menejment konsepsiyalarida kompetensiyalarning roli tobora ortib bormoqda. Bunday yondashuv rahbarlarning individual imkoniyatlari, kasbiy o‘rish potentsiali va jamoa bilan ishlash madaniyatiga asoslanadi. Masalan, kompetensiyaga asoslangan modelda har bir lavozim uchun aniq kompetensiyalar majmuasi belgilanadi, bu esa nafaqat tanlov jarayonini, balki o‘qitish, baholash va rivojlantirish jarayonlarini ham tizimlashtiradi. Bu yondashuv orqali rahbar o‘zining kuchli va zaif tomonlarini anglab yetadi, shaxsiy rivojlanish rejasini ishlab chiqadi va uzluksiz o‘rishga intiladi.

Hozirgi kunda raqamli transformatsiya sharoitida rahbarlardan IT-savodxonlik, sun‘iy intellekt, ma‘lumotlar tahlili, onlayn platformalar bilan ishlash kabi yangi ko‘nikmalar talab qilinmoqda. Shu sababli raqamli kompetensiyalar boshqaruv sohasining ajralmas qismiga aylanmoqda. Zamonaviy rahbar nafaqat texnik bilimlarga, balki ijtimoiy intellekt, moslashuvchanlik, liderlik fazilatlarini va innovatsion fikrlashga ham ega bo‘lishi zarur. Ayniqsa, transformatsion liderlik konsepsiyasi – ya‘ni jamoaga ilhom berish, o‘zgarishlarni boshqarish va yangiliklarni ilgari surish kabi fazilatlar – hozirgi rahbar uchun muhim sanaladi.

Dunyo tajribasida boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirishda “case-study”, “action learning”, murabbiylik (mentoring), 360 darajali baholash, simulyatsion treninglar kabi usullar keng qo‘llanilmoqda. Masalan, Yevropa Ittifoqida EQF (European Qualifications Framework) doirasida har bir malaka darajasiga mos kompetensiyalar aniq belgilanadi va ular asosida ta‘lim dasturlari tuziladi. Shuningdek, AQSh, Yaponiya, Janubiy Koreya kabi rivojlangan davlatlarda menejerlar doimiy ravishda malaka oshirish kurslari orqali yangicha boshqaruv ko‘nikmalarini egallab boradilar.

O‘zbekiston sharoitida ham zamonaviy boshqaruv yondashuvlariga bosqichma-bosqich o‘tish ishlari olib borilmoqda. Xususan, Prezident huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi, biznes maktablari, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda tashkil etilayotgan treninglar va amaliy loyihalar rahbarlar malakasini oshirishda muhim rol o‘ynamoqda. Kompetensiyalarga asoslangan baholash tizimi, raqamli savodxonlikni rivojlantirish va liderlik salohiyatini kuchaytirishga qaratilgan dasturlar orqali zamonaviy boshqaruv kadrlari tayyorlanmoqda.

Kompetensiyasini shakllantirish — bu rahbarning kasbiy rivoji va butun tashkilotning muvaffaqiyatini ta‘minlovchi muhim omildir. Kompetensiyaga asoslangan yondashuvlar, raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish, innovatsion fikrlash va xalqaro tajribalarni joriy etish orqali har qanday rahbar o‘z salohiyatini oshirishi va jamoani muvaffaqiyatga yetaklashi mumkin. Bunday tizimli yondashuv zamonaviy boshqaruvning ajralmas bo‘lagi sifatida qaralishi lozim.

Zamonaviy boshqaruv konsepsiyasida kompetensiyaga asoslangan yondashuv rahbarlar salohiyatini rivojlantirishda asosiy metodologik tamoyillardan biri sifatida qaralmoqda. Dastlabki yondashuvlar faqat nazariy bilimlar, tajriba va lavozim bo'yicha malakaga tayanar edi. Hozir esa natijadorlikni belgilovchi asosiy omil rahbarning shaxsiy kompetensiyalari, ya'ni murakkab sharoitda tez va to'g'ri qaror qabul qila olish, jamoani yetakchilik bilan boshqarish, o'zgarishlarga ijobiy munosabatda bo'lish, innovatsiyalarni joriy etish kabi amaliy ko'nikmalar hisoblanmoqda.

Mehnat bozoridagi keskin raqobat, texnologik yangilanishlar va ijtimoiy dinamika rahbarlardan universal ko'nikmalar majmuasini talab etmoqda. Bu esa boshqaruv kompetensiyalarini uzluksiz rivojlantirish zaruratini yuzaga keltiradi. Rivojlangan davlatlarda tashkilot rahbarlari uchun ishlab chiqilgan kompetensiya modellari (masalan, Leadership Competency Framework, Core Competency Model) ularning lavozimiga qarab strategik, funksional, kommunikativ va shaxsiy ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Shu jihatdan, kompetensiyalarning aniqligi va o'lchovchanligi samarali boshqaruv uchun mezon bo'lib xizmat qiladi.

Zamonaviy rahbar o'z sohasida yetarli bilimga ega bo'lishi bilan birga, jamoaviy ishlash, vaziyatga moslashish, tashabbuskorlik, tanqidiy fikrlash va raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha yuqori salohiyatga ega bo'lishi kerak. Ayniqsa, postpandemiya davrida masofaviy boshqaruv, onlayn muloqot, virtual jamoalarni boshqarish kabi yangi kompetensiyalar dolzarb bo'lib qoldi. Bunday sharoitda psixologik barqarorlik, hissiy intellekt va empatiya kabi shaxsiy fazilatlar rahbarlikning ajralmas qismiga aylandi.

Ta'lim va rivojlanish jarayonlarida kompetensiyaga asoslangan yondashuvni tatbiq etish orqali tashkilotlar rahbarlari uchun amaliy mashg'ulotlar, mentorlash, coaching, trening va simulyatsiyalar asosida real holatlarga mos tajriba orttirish imkoniyati yaratilmoqda. Bu metodlar nazariy bilimlarni mustahkamlash bilan birga, real muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu sababli zamonaviy boshqaruvda "o'qitish emas, rivojlantirish" tamoyili ustuvorlikka ega bo'lib bormoqda.

O'zbekiston tajribasida ham bu borada ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Davlat boshqaruvi, tadbirkorlik va biznes yo'nalishlarida faoliyat yurituvchi rahbarlar uchun malaka oshirish kurslari, xalqaro tajriba almashinuvi va treninglar yo'lga qo'yilgan. Kompetensiyaga asoslangan baholash tizimlari bosqichma-bosqich joriy qilinmoqda. Bu orqali rahbarlarning faqat mavjud bilimlari emas, balki kelajakda rivojlanish potentsiali ham aniqlanmoqda.

Umuman olganda, boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirishda zamonaviy yondashuvlar nafaqat rahbarlarning kasbiy darajasini oshiradi, balki ularni strategik fikrlovchi, innovatsion va ijtimoiy mas'uliyatli liderlarga aylantiradi. Bunday

yondashuvlar tashkilotlarning barqaror rivojlanishini ta'minlab, jamiyatda sifatli boshqaruv madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Bugungi tezkor o'zgarayotgan dunyo sharoitida rahbarlardan faqatgina tajriba yoki bilim emas, balki aniq shakllangan boshqaruv kompetensiyalari talab qilinmoqda. Zamonaviy rahbar — bu tashkilot ichidagi strategik qarorlarni samarali qabul qila oluvchi, zamon bilan hamnafas bo'lgan, raqamli vositalardan foydalanishni biladigan va insoniy omilga e'tibor beruvchi yetakchidir. Shuning uchun boshqaruv kompetensiyasini shakllantirish jarayoni har tomonlama, tizimli va zamonaviy yondashuvlarga asoslangan bo'lishi zarur. Bu jarayonda faqatgina nazariy ta'lim emas, balki amaliy faoliyat, treninglar, psixologik tayyorgarlik, kommunikatsion mashg'ulotlar ham muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy yondashuvlar shuni ko'rsatmoqdaki, menejerning muvaffaqiyatli bo'lishi uning qanchalik ko'p bilimga ega ekanligidan ko'ra, qanday vaziyatda qanday yo'l tutishni bilishiga ko'proq bog'liq. Shu sababli, kompetensiyalarning shakllanishida kontekstual tafakkur, tanqidiy fikrlash, yechim topishga yo'naltirilgan fikr va hissiy barqarorlik kabi ko'nikmalar asosiy o'rin tutadi. Ayniqsa, xalqaro tashkilotlar yoki madaniy jihatdan xilma-xil jamoalarda ishlovchi rahbarlar uchun madaniyatlararo muloqot, global fikrlash va tolerantlik kompetensiyalari alohida ahamiyatga ega bo'lmoqda.

Shuningdek, bugungi ish bozori ham rahbarlardan innovatsion fikrlash, ilg'or texnologiyalarni joriy qilish, jamoani ilhomlantirish va boshqaruvda inson resursiga alohida e'tibor qaratishni talab qilmoqda. Raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt asosidagi tizimlar kundalik boshqaruv jarayonlariga faol kirib kelar ekan, rahbar bu vositalarni faqat tushunibgina qolmasdan, ulardan strategik maqsadlar yo'lida foydalanishni ham bilishi kerak.

O'zbekiston sharoitida ham bu yondashuvlar asta-sekin amaliyotga joriy qilinmoqda. Rahbarlar uchun malaka oshirish markazlari, davlat boshqaruvi akademiyasi, xususiy ta'lim muassasalari hamda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikdagi loyihalar orqali kompetensiyaga asoslangan o'qitish jarayoni rivojlanmoqda. Bu esa yangi avlod rahbarlarini shakllantirishda muhim bosqich hisoblanadi. Rahbarlik faqat buyruq berish emas, balki eshitish, tushunish, rag'batlantirish, ishonch uyg'otish va o'z ortidan ergashtira olish san'atidir.

Umuman olganda, boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirishda zamonaviy yondashuvlar rahbarlarning o'z ustida ishlashga bo'lgan ehtiyojini oshiradi, ularni moslashuvchan, ochiq fikrli va ijtimoiy jihatdan mas'uliyatli shaxslarga aylantiradi. Shunday rahbarlarga nafaqat tashkilotni, balki kengroq ijtimoiy muhitni ham ijobiy tomonga o'zgartira oladi. Zamonaviy boshqaruv aynan mana shunday fazilatlarga tayangan holda rivojlanmoqda.

Xulosa

Zamonaviy boshqaruv muhitida raqobatbardosh va samarali faoliyat yurita oladigan rahbarlarni tayyorlash uchun boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirish zaruriy jarayonga aylangan. An'anaviy yondashuvlardan farqli ravishda bugungi kunda rahbarlardan strategik fikrlash, innovatsion yondashuv, raqamli savodxonlik, hissiy barqarorlik, jamoa bilan ishlash, ijtimoiy va madaniy tafovutlarga moslasha olish kabi kompleks kompetensiyalar talab qilinmoqda. Bu kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirish zamonaviy yondashuvlar — jumladan, kompetensiyalar modeli, “case-study”, “action learning”, mentoring, 360-darajali baholash va onlayn treninglar orqali amalga oshirilmoqda. Xalqaro tajriba, raqamli transformatsiya va doimiy o'quv jarayonlari asosida tashkilotlar o'z rahbarlarining salohiyatini oshirib, o'zgaruvchan sharoitlarda muvaffaqiyatga erishmoqda. O'zbekiston sharoitida ham bu yo'nalishdagi islohotlar bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Shunday qilib, kompetensiyalarga asoslangan zamonaviy boshqaruv yondashuvlari — bu nafaqat rahbarlarning kasbiy rivoji, balki butun tashkilotning barqaror o'sishi va strategik ustunligini ta'minlovchi asosiy omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Sh.M.Mirziyoyev xalq ta'limi tizimini rivojlantirish pedagogning malakasini va jamiyatda nufuzini oshirish yosh avlod manaviyatini yuksaltirish masalalariga bag'ishlangan nutqi. 2019 23-avgust “Novosti Uzbekistana” Gazeta UZ.
2. Forobiy “Fozil odamlar shahri”G.A.Qodiriy nomidagi “Xalq me'rosi” nashriyoti 1993-yil 204 bet.
3. XudayqulovX.J.Boshqaruvda raxbarlik madaniyati. -T.: Innovatsiya-Ziyo. 2021-y.
4. Xo'jaev, D. (2020). Ta'lim boshqaruvi va madaniy kompetentsiyalar. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
5. Ismailov, A., & Karimov, M. (2018). Pedagogik yondashuvlar va rahbarlik. Tashkent: Ta'lim va innovatsiyalar.
6. Mukhammadiev, S. (2021). Madaniy kompetentsiyalar va ta'lim tizimida rahbarlik. Tashkent: O'zbekiston pedagogika ilmiy-izlanish instituti.